

Til:
Det psykologiske fakultet
Universitetet i Bergen
att: professor Per Einar Binder

Ekstern programsensorrapport 2017

I. Oppdraget: Praksiselementene i profesjonsprogrammet

Det psykologiske fakultet har oppnevnt professor emerita Hanne Haavind og professor Kjetil Sundet til programsensorer for profesjonsstudiet i psykologi ved Universitetet i Bergen. Oppnevningen gjelder for fire år, frem til 1. desember 2020. De to programsensorene har sin erfaring som lærere og veiledere fra profesjonsstudiet ved Universitetet i Oslo. Ordningen med bruk av eksterne fagfeller til å evaluere opplegg og gjennomføring av et studieprogram følger av vedtak i Universitetsstyret. Det er fakultetet som definerer oppgavene år for år i oppnevningsperioden. For 2017 har fakultetet bedt om en vurdering av praksiselementene i studiet. Som kontaktpersoner har fakultetet vist til leder for Fagrådet for profesjonsutdanningen professor Per Einar Binder, samt programkoordinator Trine Pernille Klokkerud.

Vi ble bedt om å gjennomgå praksiselementene i profesjonsprogrammet med sikte på å vurdere hvordan disse – hver for seg og samlet – bidrar til

- *kliniske ferdigheter med relevans for yrkesutøvelse,*
- *og utvikling av faglig identitet som psykolog,*
- *samt hvor godt de ulike praksiselementene er integrert med den øvrige undervisning og opplæring*

Arbeidet skulle kunne ut i en skriftlig rapport innen 1. juni 2017. I forståelse med fakultetet ble denne fristen senere utvidet til 8. juni.

Som underlagsmateriale fikk vi tilsendt studieprogram for opptak på profesjonsstudiet etter gammel ordning (med årsstudium) og etter ny og gjeldende ordning (samordnet opptak). Videre fikk vi en liste over hvilke undervisningsemner i nytt studieprogram som inneholder praksiselementer. Rangert etter semester, gjelder det følgende emner:

3. semester: PROPSY302 – *Utviklingspsykologi* (15 sp)

<http://www.uib.no/emne/PROPSY302>

5. semester: PROPSY306 – *Klinisk nevropsykologi* (15 sp)

<http://www.uib.no/emne/PROPSY306>

6. semester: PROPSY307 – *Skole og opplæringspsykologi* (15 sp)

<http://www.uib.no/emne/PROPSY307>

8. – 10. semester: PROPSY314 – *Intern klinisk praksis* (over 3. semester) (18 sp)

<http://www.uib.no/emne/PROPSY314>

10. semester: PROPSY315 – *Samfunnspsykologi* (15 sp)

<http://www.uib.no/emne/PROPSY315>

11. semester: PROPSY316 – *Ekstern fordypningspraksis* (30 sp)

<http://www.uib.no/emne/PROPSY316>

Tilsammen utgjør disse emnene 108 studiepoeng av i alt 360 som profesjonsprogrammet omfatter. Praksis skal normalt utgjøre 60 poeng i et profesjonsstudium.

For nærmere utdypning av innhold, gjennomføring og evalueringsformer, samt hva slags erfaringer ansatte og studenter har med opplæring som inneholder praksiselementer, hadde vi 15. februar et møte med de ansvarlige for denne undervisningen. Her møtte vi noen av de aktuelle instituttlederene, samt kontaktpersoner i fakultetsadministrasjonen og en del av de som er involvert som lærere og veiledere. Samme dag hadde vi også et eget møte med representanter for studentene. Mot slutten av møtedagen oppsummerte vi sammen med Per Einar Binder og Trine Pernille Klokkerud. Alle møtene fant sted på Institutt for klinisk psykologi. Se vedlegg for hvem som var tilstede på møtene.

I etterkant av disse møtet tok vi initiativ til å lage spørsmål om studentenes erfaringer med den nye praksiselementet som inngår i *PROPSY315 – Samfunnspsykologi*. Fakultetets administrasjon sendte ut et spørreskjema (i elektronisk format) til de som hadde hatt eller var i gang med denne type praksis.

Øvrige dokumenter som ble gjort tilgjengelige for oss under arbeidet var «Nasjonal plan for profesjonsutdanning i psykologi» utarbeidet av Nasjonalt profesjonsråd for psykologutdanningen (<http://www.ansa.no/globalassets/for/fag/psykologi/nasjonal-plan-for-profesjonsutdanning-i-psykologi.pdf>) og «Programsensorrappport profesjonsstudiet i psykologi 2015» fra Arne Holte og Frode Svartdal. I denne rapporten drøftes erfaringene med innføringen av praksiskomponenter tidlig i profesjonsprogrammet, spesielt innen fagområdene klinisk nevropsykologi og skole- og opplæringspsykologi.

II. Bakgrunn og rammer for opplæring gjennom praksis

Fakultetet har prioritert praksisopplæring i profesjonsstudiet over mange år, blant annet ved å tilby poliklinisk behandlingstilbud ved fakultetets egne poliklinikker med utredning og psykoterapi for voksne klienter, for barn og ungdom, samt også nevropsykologisk utredning og rådgivning ved egen klinikk. Poliklinikkene fungerer som et lavterskeltilbud til lokalbefolkningen, samtidig som de gir opplæring til viderekommende psykologistudenter under veiledning av psykologspesialister.

I henhold til «Nasjonal plan for profesjonsutdanning i psykologi» er minstekravene 90 studiepoeng innen området «Klinisk teori og ferdighetsopplæring» og 60 studiepoeng innen området «Praksis». Det gir tilsammen 150 studiepoeng innen hva vi kan kalle klinikknær ferdighetsopplæring og praksis i form av direkte arbeid for og med klienter og andre oppdragsgivere.

Også EuroPsy-kravene forutsetter minimum 60 studiepoeng kommer fra gjennomført praksis. (<http://www.europsy-efpa.eu/sites/default/files/page/EuroPsy%20Regulations%20July%202015%20Milano.pdf>)

Fakultetet oppgir at de emnene som omfatter elementer av praksis tilsammen utgjør 108 studiepoeng. Vi syns det er uklart hvordan studiepoengene fordeler seg henholdsvis som ferdighetsopplæring og som praksis. Vi vil anbefale det fremkommer tydeligere hvor mange av studiepoengene som stammer fra praksis innen hvert emne. Det vil gjøre det enklere å definere praksis og tydeliggjøre krav til kvalitet og relevant innhold. Samtidig blir det lettere å holde rede på om EuroPsy-kravene er oppfylt, og eventuelt hva som mangler.

I definisjonen av hva som gjør praksis til praksis er det etter vårt syn viktig å skille dette fra innslag av øvelser og observasjoner i den klinikknære ferdighetstreningen. Det gjelder enten slike øvelser og observasjoner er lagt til den interne undervisningen eller er lagt opp som ekskursjoner til andre institusjoner. Praksis som skal inngå i et profesjonsstudium, må nødvendigvis omfatte utføring av oppgaver som psykolog. Da er det en forutsetning at resultatet som følger etter gjennomføring av arbeidsoppgavene, får reell betydning for klienter og/eller samarbeidspartnere. Vi er av den oppfatning at studentenes forberedelser og deres ansvar for egen utføring av praktiske oppgaver kan vektlegges på en tydeligere måte, og vi vil komme tilbake til dette i et eget punkt (pkt. III).

Vi konstaterer for det første at praksisopplæring har et langsgående forløp. Selv om fakultet oppgir at praksis starter i 3. semester (*PROPSY302 – Utviklingspsykologi*), er vi i tvil om dette er en dekkende beskrivelse. For oss fremstår «en dag observasjonspraksis i barnehage» (2 studiepoeng innen et kurs som omfatter 15) snarere som en øvelse. Virkelige oppgaver knyttet til undersøkelser av klienter starter først i 5. semester (*PROPSY306 – Klinisk nevropsykologi*) og 6. semester (*PROPSY307 – Skole- og opplæringspsykologi*). Dette utvides med terapeutopplæring gjennom 8.-10. semester (*PROPSY315 – Intern klinisk praksis*). I 10. semester følger en annen form for mer systemrettet praksis (*PROPSY315 – Samfunnspsykologi*), før det avsluttes med *PROPSY316 – Ekstern fordypningspraksis* i studiets to siste semestre.

På direkte forespørsel opplyser fakultetet at de beregner studiepoeng fra deltakelse i praksis slik at *PROPSY306 – Klinisk nevropsykologi* gir 3 poeng, *PROPSY307 – Skole og opplæringspsykologi* gir 6 poeng og *PROPSY315 – Samfunnspsykologi* gir 5 poeng. Sammen med 18 poeng fra *PROPSY314 – Intern klinisk praksis* og 30 poeng fra *PROPSY316 – Ekstern fordypningspraksis*, blir dette totalt 62 studiepoeng gjennom hele studieløpet.

Oppstart med praksistilbud allerede i 5. semester anses forsvarlig ettersom de forventede kliniske utfordringene vil være avgrensede og mulige å imøtekomme for studenter så pass tidlig i studiet. Det har vært diskutert om praksis kan starte enda tidligere. Men det som passer best inn i de to første studieår er først og fremst øvelser gjennom observasjoner og rollespill. For eksempel nettopp en observasjon av barn i barnehage. Formålet med øvelsen er å gjøre studentene fortrolig med observasjonsmetoder, og hvordan disse kan brukes for å levendegjøre studentenes læring om barns sosiale deltakelse og utvikling. Det knytter seg ikke noe psykologoppdrag til observasjonen, og rapportene går til lærerne ved instituttet og til medstudentene. Fakultetet kan gjerne fortsette arbeidet med å legge inn elementer av ferdighetstrening helt fra begynnelsen av studiet. Men reelle oppgaver knyttet til psykologisk yrkesutøvelse krever både kompetanse og ansvarlighet fra hver enkelt students side.

For det andre bemerker vi at samtlige praksiselementer utenom *PROPSY316 – Ekstern fordypningspraksis*, er koplet sammen med teorielementer og utvalgt pensum, forelesninger og seminarer. Videre inngår studentene i team eller grupper der de gjennom egen innsats forbereder utføringen av praktiske oppgaver og lager rom for etterrefleksjon og egevaluering. Slike drivende og støttende elementer finnes innen samme emne eller i egne emner som gis parallelt. På denne måten blir utføring av praktiske oppgaver en integrert del av opplæringen, samtidig som det blir tydeligere hvilken relevans den øvrige undervisningen har for yrkesutøvelse og oppbygging av identitet som psykolog. Det er kun den eksterne fordypningspraksisen som helt foregår i regi av veileder på praksisstedet uten nær kontakt med fakultetets opplæring. Studentene kan – dersom de ønsker det – forlate universitetet og henlegge praksisen til institusjoner i andre deler av landet. Vi fikk inntrykk av

at innholdet i den eksterne praksisen – som jo er både omfattende og variert – blir lite integrert med resten av studiet. Vi vil komme tilbake til spørsmålet i et eget punkt (pkt. VI).

For det tredje konstaterer vi at gjennom internpraksisen blir studentene organisert i faste grupper over flere semestre, og gruppen har et tett samarbeid med en fast veileder. Det er satt av tilstrekkelig med tid og plass i studieplanen, og det finnes egnede rom og utstyr, slik at studentene for opparbeidet ansvar for egen læring og opplevelse av mestring over tid. Ordningen med grupper som går over flere semestre og som har tilhold i egne lokaler om med egnede rom, er svært verdifullt med tanke på å skape identifikasjon med oppgavene og integrere de ulike opplæringsselementene. I tillegg til den strukturelle fordelingen av timer avsatt til henholdsvis behandling, veiledning og teorigjennomgang, foregår det en uformell erfaringsutveksling som også bidrar til å integrere praksis og teori. Faremomentet er at en gruppe kan bli dysfunksjonell, eller at enkeltindivider ikke blir tilstrekkelig integrert i gruppedynamikken. Det påligger veileder et spesielt ansvar i så henseende, og det kan bli aktuelt å vurdere om enkeltstudenter skal tilbys spesiell veiledning og oppfølging. Dette vil vi utdype i et eget punkt (pkt. V).

For det fjerde berømmer vi at fakultetet raskt har møtt utfordringen med kravene om å gjøre psykologutdanningen mer relevant for oppgaver som kommune-/samfunnspsykolog, ved å opprette emnet *PROPSY215 – Samfunnspsykologi* på 10. semester. Emnet ledes av engasjerte fagpersoner som har nedlagt betydelig arbeid for å utvikle tilbudet, etablere kontakt med praksissteder, iverksatt til dels nye pedagogiske løsninger, og i utstrakt grad basert på egeninnsats blant studentene. Tilbudet befinner seg i en pionerfase og er som sådant sårbart for uerfarne veiledere og praksisplasser som foreløpig er nokså ukjente for fakultetet. Vi kommer nærmere tilbake til erfaringene med emnet fra ansatte og studenter i et eget punkt (pkt. IV).

Alle disse forholdene bidrar til å gi profesjonsstudiet en tydelig profil i praksisopplæringen. Praksiselementene starter rimelig tidlig i studieløpet, og de fordeler seg jevnt over hele studiet fra 5. til og med 11. semester. Gjennom praksis får studentene dekket de typer av arbeidsoppgaver som er grunnleggende før studentene eventuelt fordyper seg i et spesialiseringsområde etter endt studium.

III. Studentene ansvar og forberedelser

Praksis i form av den første utøvelser av reelle arbeidsoppgaver som psykolog, krever at studentene er godt forberedt og i stand til påta seg et utvidet ansvar for klienter og for samarbeidspartnere. Det er ikke nok at fakultet som institusjon – med tilknyttede lærere og veiledere – tilrettelegger og bidrar så studentene er godt rustet. Ansvaret faller også på studentene selv. Når det dukker opp spørsmål om hvor vidt en student skal få godkjent praksis, er det ikke uvanlig at studentene viser til at «det og det» har de ikke lært gjennom studiet. Men det innebærer at studenten forsøker å redusere egenansvaret. Tilsvarende, men selvsagt mindre alvorlig, fanget vi opp at studenter kunne si at de «ikke ante» hva som skulle foregå når de kom på praksisstedet. Noen kunne også si at det «var ergerlig» om undervisningen om spesielle typer av personlighetsforstyrrelser først kom en tid etter at de selv var i gang med behandling av en pasient med en tilsvarende diagnose. Det handler også om studentenes hyppige påpekning av at enkelte veiledere ikke er godt nok forberedt eller setter av nok tid, uten tilsvarende analyser av egen tidsbruk og forberedelser. Dersom studenter ikke er kjent med hva de skal forberede seg til, eller de ikke er tilstrekkelig forberedt for oppgaven, må de selv kunne ta ansvar og gjøre noe med det. Det kan være nødvendig å lese seg opp, øve seg på egenhånd eller sammen med medstudenter, be om mer informasjon, og være mer aktiv i planlegging av

veiledningen. Fakultetet bruker mye ressurser – både i form av penger og i form av veiledningskompetanse og kapasitet – for å bygge opp og vedlikeholde praksistilbud både internt og eksternt. Dette må studentene benytte seg av på en aktiv og forpliktet måte. Det er ikke et tilbud som de kan ta imot på den måten som det passer dem.

Når vi fremhever dette, er det fordi studentenes ansvar og forberedelser er av avgjørende betydning for deres utbytte. Det står noe på spill for de som blir trukket med i eller utsatt for deres utøvelse av oppgaver, og det bør stå noe på spill for studentene selv. Ansvar kan påpekes og dokumenteres tydeligere enn det som er tilfelle i dag. Det handler om de formelle sidene, avtaler og erklæringer, inkludert dokumentasjon og evaluering av det enkelte forløp. I emnebeskrivelsene kan det av og til virke som om man kvier seg for å evaluere praksis som praksis, men i stedet trekker inn andre evalueringsformer. Det er nokså opplagt at den viktigste form for evaluering av aktiviteter som inngår i den praktiske profesjonsutøvelsen nettopp er egenevaluering av kvalifikasjoner og av innsats.

I praksiselementet som inngår i PROPSY306 (*Klinisk nevropsykologi*) blir dette fremhevet. Emnebeskrivelsen lister opp:

- Vise ansvarlighet i møte med pasienter
- Kunne reflektere ærlig om egne begrensninger
- Vise ansvar for å skaffe seg kunnskap om sykdommer, tilstander og annet som er relevant for en gitt pasientundersøkelse
- Kunne be om hjelp fra kollegaer eller andre instanser ved behov
- Kombinere kunnskap av kvantitativ og kvalitativ art i sine vurderinger
- Vise ansvarlighet når det gjelder å utnytte muligheter og ta hensyn til begrensninger i en poliklinisk undersøkelsessituasjon

Dette er viktige forutsetninger for å lykkes med praksisbasert opplæring. Vi vil anbefale at studentene i større utstrekning blir konfrontert med krav om tilstrekkelig forberedelser og utvidet ansvar for de øvrige personene som inngår i praksisutøvelsen. Videre er det grunn til å overveie om vurderingsformene kan legges tettere opp til selve praksisutøvelsen og med større vekt på egenevaluering.

IV. Praksis i samfunnspsykologi

På kontaktmøtet 15. februar ble vi meget imponert over presentasjonen av praksiselementet i innen samfunnspsykologi (*PROPSY315*). Dette er et relativt nytt innslag i profesjonsprogrammet, og det utvider repertoaret av praktiske ferdigheter for studentene til også å omfatte oppgaver på systemnivå. Fakultetet ved Institutt for samfunnspsykologi hadde tydeligvis nedlagt et omfattende arbeid for å opprette egnede praksisplasser og finne fram til relevante oppgaver som kan kvalifisere studentene for samfunnspsykologisk virke. Studentenes veiledere hadde blitt trukket inn i felles aktiviteter på en måte som kan bidra til enhetlige standarder for kvalitet og utbytte. Vi merket oss at studentene skal planlegge og utføre sine arbeidsoppgaver i små grupper knyttet til samme praksisplass, og at resultatet av deres arbeid skal utformes som et bidrag til den psykologfaglige virksomheten ved praksisplassen. Praksis er ikke bare noe studentene «får», men noe som forplikter dem.

Organiseringen av denne form for praksis ser ut til å oppfylle de kvalitetskrav vi som sensorer skal legge vekt på: Deltakelsen bidrar til praktiske ferdigheter hos studentene, og utvikler – eller rettere sagt, utvider – faglig innretning og profesjonell identitet. Med en plassering i studieprogrammets 10. semester er studentene allerede godt skolert i arbeid med enkeltklienter. De får muligheter til integrasjon mellom tilegnelsen av mer individrettede og mer systemrettede psykologoppgaver. Emnet er plassert relativt langt ute i studieforløpet, men kommer likevel før arbeidet med hovedoppgaven.

På møtet med studentene traff vi – tilfeldigvis – ingen som hadde gjennomført denne form for praksis. Vi ønsket derfor å få bedre kjennskap til erfaringene hos de studentene som var i gang med - eller hadde gjennomført praksis i samfunnspsykologi. Som nevnt, administrasjonen ved fakultetet var behjelpelig med å sende ut et elektronisk spørreskjema til de 95 studentene som var aktuelle. Nå fikk vi bare svar fra 24, dvs. en svarprosent på 20. Vi kan derfor ikke egentlig påberope oss dette som en evaluering. Men når svarfordelingene settes sammen med utdypende kommentarer, får en likevel et visst inntrykk av hva som kan ha vært utbytterikt eller mer skuffende for studentene.

Vi spurte først om praksisstedet var egnet, noe som ble bekreftet av alle unntatt en student. I kommentarene ble det fremhevet at utføringen av oppgaven var spennende i seg selv, og at det hadde gitt et makroperspektiv på psykiske lidelser. En student viser til at veileder hadde lite tid til møter med studenten og at vedkommende student ikke fikk noen tilbakemelding på produktet de hadde levert. Dette er selvfølgelig en viktig innvending mot alle former for praksis. Det viser hvor viktig det er at et praksiselement er organisert slik at også praksisveilederne blir fulgt opp og evaluert. En annen student viste til at oppgaven – som var en undersøkelse av hvilken nytte ulike kommuner hadde hatt av å bruke tall fra «Ungdata» i sitt arbeid med forebyggende psykisk helsearbeid for unge – ikke innfridde studentenes forventninger fordi ingen av kommunene hadde benyttet slike data. Dette viser med all tydelighet at psykologers oppgaver i forhold samfunnspsykologiske utfordringer er i støpeskjeen. Derfor er det viktig at studentens erfaringer med den enkelte praksisplass og den spesifikke oppgaveutforming kommer tilbake til fakultetet og de som er emneansvarlige.

Vi spurte også om hvordan samspillet mellom praksisstedet som oppdragsgiver og instituttets undervisning og veiledning støttet opp under studentenes oppgaveløsninger. To tredjedeler fremhevet dette samspillet som godt, mens en tredjedel mente at det nok ikke var helt godt. Det er de som ikke har fått innfridd sine forventninger som utdyper gjennom kommentarer. Det dreier seg om forsinkelser, og det som studentene kan oppfatte som mangelfullt engasjement fra praksisstedets side. Noen fremhever at de likevel klarte oppgaven bra fordi de selv var engasjerte og hadde kunnskapsgrunnlaget. Det er vanskelig for oss å avgjøre om det er veilederne på praksisstedet som burte brukt mere tid på sine oppgaver, eller om det er enkelte studenter som har for høye forventninger til å bli hjulpet og støttet. Men uansett forteller dette om hvor viktig det er med kontaktkanaler mellom lærere på instituttet, veiledere på praksisstedene og studentene som utfører de praktiske oppgavene. Dette gjelder både kontakt underveis som praksisperioden løper og som evaluering etter gjennomføringen for hvert kull. Godt samspill skapes ikke en gang for alle, men må bygges og vedlikeholdes. Av og til vil det føre til at enkelte praksisplasser avvikes, og at en stadig er på utkikk etter nye.

Videre spurte vi om samarbeidet i studentgruppen, om arbeidsfordeling og utføring av oppgaver. Tre fjerdedeler synes de samarbeidet godt, mens en fjerdedel ikke var helt fornøyd. Her er det de som har samarbeidet godt som utdyper og begrunner. De viser til at studentene hadde utbytte av hverandres

erfaringer. En student skiller seg ut ved å fremheve at gruppens skippertaksmetode ikke passet for ham/henne. En annen peker på at et gruppemedlem ble for dominerende og styrende. Dette er jo velkjente fenomen fra gruppesamarbeid, og sikkert noe som studenter blir vant med å ta opp og justere.

Også når det gjaldt hvordan emnet ble evaluert, hadde studentene i hovedsak positive tilbakemeldinger. Fire femtedeler mente evalueringen var god og dekkende. Mens en femtedel ikke var helt fornøyd. Her er det stort sett de som er litt skuffet over den avsluttende presentasjoner som har kommentarer. De peker på at det ble en presentasjon for «klassen» enn for oppdragsgiverne, som jo er praksisstedene. De som har positive erfaringer fremhever nettopp at rapporteringen dokumenterte en form for utvidelse av eget erfaringsgrunnlag samtidig som den hadde relevans for oppdragsgiver. Dette siste er i tråd med formålet ved denne form for praksis.

Til slutt spurte vi om praksis i samfunnspsykologi hadde fått noen betydning for deres videre faglige innretning. En student fremhever at dette absolutt er tilfelle. Videre engasjement går i denne retning, og vedkommende prøver å skaffe seg relevant hovedpraksis. De fleste krysser av for «viktig og nyttig som tilleggserfaring». Mens en tredjedel ikke synes dette var spesielt viktig eller nyttig for deres videre faglige utvikling. Alt i alt ser vi dette som et positivt resultat. De fleste studentene beholder nok sitt kliniske hovedspor, selv etter denne praksisformen. Samtidig har de oppdaget at dette er oppgaver som hører med i den samlede psykologkompetanse. Det er et par kommentarer som fremhever at deres praksis virket «enkel» og derfor kunne vært plassert tidligere i studiet. Vi er tilbøyelige til å vurdere motsatt: Skal denne form for praksis bli interessant, så må den komme på et tidspunkt i studieforløpet hvor studentene har omfattende kunnskaper og erfaring med andre mer klientrettede praksisformer. Det er en forutsetning for at dette skal bli noe mer og noe annerledes enn en form for ekskursjon.

Vi stilte dessuten et spørsmål som er velkjent for all organisering av praksis, nemlig hva studentene syntes om hvordan studentgruppene ble satt sammen, og hvordan gruppene ble fordelt til de ulike praksisstedene. Her ble det vanskelig å tolke svarene. Selv om 80 % var fornøyd med de prosedyrene som ble fulgt, og bare 20 % ikke var helt fornøyd, kom det frem i kommentarene at de fornøyde var det av nokså ulike grunner. Gruppene ble satt sammen tilfeldig, eller gruppemedlemmene valgte hverandre etter interessefelt. Noen synes det ene eller det andre var « greit », andre var ikke helt fornøyde. Noen synes det var « en utrolig dårlig prosess » som studentene selv organiserte, andre synes slike prosedyrer ble « gode og rettferdige ». Disse sprikende erfaringene avspeiler vel at instituttet overlater fordelingsarbeidet til studentene selv. Vi bare antar at når studentene selv står for det, sparer instituttets ansatte tid og arbeid, og de slipper å håndtere misnøye fra enkeltstudenter i forkant av praksisperioden. Vi har ikke noe godt forslag til videre håndtering av disse sprikende erfaringene.

Alt i alt synes vi studentenes svar bekrefter at fakultetet ved Institutt for samfunnspsykologi, er på rett vei når det gjelder å utvikle denne praksisformen og integrere den i et studium som ellers er preget av individrettede praksisformer. Men vi vil understreke at den emneansvarliges betydelige engasjement og innsats har spilt en veldig stor rolle for det gode resultat. Dette går ikke av seg selv, og vil neppe heller komme til å gjøre det i fremtiden. Valg av egnede praksisplasser og oppfølging av dem, vil være viktig også i fortsettelsen. Det overordnede kriterium bør være at praksisstedet synes de har utbytte av de oppgavene som studentene utfører og den rapport de avgir. Og, studentene må ansvarliggjøres i forhold til en slik ambisjon.

V. Integrasjon av internpraksis og annen opplæring

Internpraksis (*PROPSY314*) skiller seg fra de øvrige praksiselementene ved at det strekker seg over tre semestre og dermed gir anledning til faglig fordypning og personlig utvikling. Siden praksisen er organisert i interne klinikker, har fakultetet ved Institutt for klinisk psykologi ansvaret for driften. Studentene skaffer seg erfaringer som er relevante for deres opplæring som behandlende psykologer gjennom alle faser i et behandlingsforløp. Samtidig er arbeidet de utfører av reell betydning for de pasientene som blir tatt imot. Det er vel innarbeidet at studentene blir knyttet til en og samme klinikk og mottar veiledning og utfører sitt arbeid som deltaker i samme studentgruppe og med samme veileder over de tre semestrene. Dette innebærer at studentene spesialiserer seg sammen med de tre andre studentene i gruppen i en form for behandling som er tilpasset en av tre ulike klientgrupper: Barn og unge, unge og voksne, og voksne og eldre. Et slikt spesialiseringssløp er valgt bevisst fremfor at hver student skal få erfaring med behandling av «alle» klientgrupper eller «alle» behandlingsmetoder.

En intern klinikk for studenter er en kostbar organiseringsform. Noe som tilsier at den må ha åpenbare fordeler fremfor ordninger som er basert på at studentene «sendes ut i praksis». Opplegget ved UiB har en lang historie, og en viss egenart sammenliknet med profesjonsprogrammene ved de øvrige universitetene. Likevel er vi ikke tvil om at det er ordningen i Bergen som har stått modell for de tre andre universitetenes klinikker. Vi vil fremheve noen forutsetninger som er av betydning for at fakultetet ved Institutt for klinisk psykologi skal klare å vedlikeholde og videreutvikle de kvaliteter som denne praksisformen bygger på.

Først og fremst er det en forutsetning av et betydelig andel – men ikke nødvendigvis alle – veilederne er internt rekrutterte. Disse har oftest relevant forskningserfaring, og de har ervervet seg en særlig veiledningskompetanse som gjelder studenters faglige og personlige utvikling. Veilederne fra instituttet skal utgjøre et lærerkollegium som i tillegg til å følge og støtte studenter, skal rekruttere egnede klienter og kvalitetssikre behandling og oppfølging av dem. Det er de samme lærerne som driver den undervisningen som skal gi rom for teoretisk refleksjon og formidle resultater fra empirisk behandlingsforskning. Også de eksternt rekrutterte veilederne må få en tilhørighet til en av de tre interne klinikkene. Dette omfatter de fysiske omgivelser der veiledningen og behandlingsarbeidet foregår.

For studentene er gruppetilhørigheten av den største betydning. De arbeider sammen med forberedelse og etterarbeid når de fra time til timefølger hverandres behandlingsforløp. Noe som optimaliserer utbyttet for hver av dem. I realitetene er studentene aktivt engasjert i denne formen for praksis utover de timene som tilsvarer seks studiepoeng per semester. Noe som igjen forutsetter at studentene får tilgang til og opplæring i bruk av audiovisuelle hjelpemidler og en egnet arbeidsbase. Da kan forberedelser og etterarbeid skje både individuelt og i gruppen. Per i dag er alle de tre klinikkene utstyrt med egnede fasiliteter som utstyr og rom. Vi vil fremheve at slike hensyn må veie tungt også i fremtiden.

VI. Plassering av eksterntpraksis i studieforløpet

Ekstern fordypningspraksis (*PROPSY316*) tilbys innen fire fordypningsområder (skole- og opplæringspsykologi, samfunnspsykologi, klinisk psykologi, klinisk nevropsykologi). Denne praksisen har som mål «å gi studentene erfaringer som praktiserende psykolog under systematisk veiledning, refleksjon og oppfølging, og derigjennom forberede studentene på oppgaver man vil stå overfor som yrkesaktiv

psykolog». Emnet har format av fulltidsstudium (30 studiepoeng) over 19 uker med 5 dagers arbeidsuke, plassert i 11. semester. Studiet avsluttes med hovedoppgaven som fulltidsaktivitet (30 studiepoeng) i 12. semester.

Gjennom inngåtte avtaler med helseforetak i Helse Vest har Fakultetet sikret tilstrekkelig antall eksterne praksisplasser for å dekke behovet innen klinisk psykologi og klinisk nevropsykologi. Fakultet står for fordelingen av praksisplasser til den enkelt student. Studenter kan etter ønske søke om å få godkjent ekstern fordypningspraksis også andre steder i inn- og utland.

Både de emneansvarlige og studentrepresentantene omtaler emnet som vel ansett, godt etablert og lite utfordrende å administrere. Fra studenthold fremkommer ønsker om mer veiledning enn hva de oppfatter å få, og ikke alle mottar de foreskrevne to timer per uke. Studentene kan ønske seg en avklaring av praksissted tidligere enn hva som er tilfellet i dag. Spesielt gjelder dette for de som blir tilbudt praksis utenfor Bergens sentrumsområder, og som har behov for å planlegge i forhold til reise, opphold og mulighet for bijobb.

Fra lærerhold har det vært diskutert hvorvidt teoretisk fundert forståelse og utføring av praksis i ekstern institusjon er tilstrekkelig integrert i studiet. Innholdet i emnet er i sin helhet overlatt til hver av de lokale veiledere, uten fortløpende tilsyn fra den emneansvarlige. Studentene får heller ikke tilbud om parallelle undervisningselementer på fakultetet. I all hovedsak holder fakultetet tilfredsstillende tilsyn med emnet og sikrer kvaliteten. Men det er vanskelig å få tak i hvordan den løpende kvalitetssikringen av praksisplassene ivaretas, og hvordan intensjonene i inngåtte avtaler om form og innhold av veiledning opprettholdes. Overlatt til seg selv, kan arbeidsplasser utvikle lokale kulturer for hva som er egnede arbeidsoppgaver og tilstrekkelig veiledning for studenter. Dette kan medføre mer variasjon praksisstedene imellom enn hva som er ønskelig. Sikring av likeverd i emnet på tvers av praksisplasser, fordrer at fakultet har tydelige rutiner for hvordan de sikrer kvalitet og omfang.

Kravet til vedvarende integrasjon av teori og praksis byr på noen utfordringer i de to siste semestrene, ettersom ekstern fordypningspraksis (*PSYPRO316*) og arbeidet med hovedoppgaven (*PSYPRO317*) foregår atskilt i hvert sitt av de aller siste to semestrene. Det er rett og slett ingen undervisningsmessige tiltak – og heller ikke noe gruppearbeid – som sikrer vekselvirkning mellom teori og praksis. Profesjonsprogrammet bygger på at universitetet garanterer for kvalitet og gjennomføring i et seksårig integrert studieløp – mens det pågår. Det er ikke nok at studentene møter til godkjenning og eksamen ved utløpet av et semester. Vi vil benytte anledningen til å stille noen spørsmål ved hvordan dette ansvaret blir forvaltet for det siste studieåret. Blir den enkelte student i stor grad overlatt til seg selv, og med én praksisveileder og én hovedoppgaveveileder? Studieplanen sikrer etter vår mening ikke godt nok at utdanningen har et seksårig integrert forløp ettersom planen gjør det mulig å tilbringe siste året utenfor studiestedet, og med kun sporadisk og formell kontakt. Fakultetet risiker dermed å åpne for at et seksårig studium kan bli redusert til et femårig ved at praksis utsettes til etter eksamen, og også arbeidet med hovedoppgaven kan henlegges til eksterne forskningsmiljøer utenfor fakultetets institutter. En slik ordning har klare likhetstrekk til noen utenlandske femårige masterprogram i psykologi. Godkjenning som psykolog skjer etterpå, f.eks. ved at studentene selv finansier veiledet praksis. Vi tror det er viktig å holde fast på en organisering av studieløpet som markerer at integrering mellom teori og praksis, og individuelle opplæring og deltakelse i læringsfellesskap, gjelder hele det seksårige studieløpet.

For å sikre likeverd og kvalitet i den eksterne fordypningspraksisen forslår vi at fakultetet innfører tiltak som styrker kontakten mellom fakultetet og gruppen av eksterne veilederne. For å sikre profesjonsprogrammet som et seksårig studium hvor teori og praksis er vedvarende integrert, ber vi om at fakultetet vurderer alternative fordelinger av emner og ressurser de to siste semestrene. Praksis kan f.eks. omfatte fire dager per uke, og strekke seg over et lengre tidsrom. Mens arbeidet med hovedoppgaven kan begynne noe tidligere. Begge emner kan løpe parallelt med egnede og relevante former for undervisning.

VII. Oppsummering og konklusjon

Vårt hovedinntrykk er at ved Det psykologiske fakultetet er det blitt arbeidet systematisk og over lang tid med å bygge opp profesjonsprogrammet med et variert sett av praksiselementer. Disse har relevans for psykologisk yrkesutøvelse. Praksiselementene følger studieløpet på en måte som bidrar til utvikling av spesifikke ferdigheter som er viktige for utøvelsen av arbeid som psykolog, og som opplagt bidrar til utvikling av faglig identitet. Rekkefølgen av disse elementene er godt begrunnet, og de fleste av dem er godt integrert med studieprogrammets øvrige elementer.

- 1) Aller først vil vi fremheve at studentenes praksis bør omfatte *reelle arbeidsoppgaver der resultatet får betydning for aktuelle klienter og/eller samarbeidspartnere*. Egenaktivitet er også en forutsetning. På dette grunnlag mener vi at det som nå kalles *en dags observasjonspraksis i barnehage* (og utgjør 2 studiepoeng av totalt 15) i *PROPSY302 – Utviklingspsykologi* heller bør oppfattes som en øvelse med formål ferdighetstrening. Vi tror også at det ville være en fordel om studentenes deltakelse i praksis innen *PROPSY306 – Klinisk nevropsykologi* kunne få et noe større innslag av egenaktivitet.
- 2) I det løpende arbeidet med å bedre kvaliteten på opplæring gjennom praksis, ville det være en fordel om antall studiepoeng for hvert praksiselement var tydeligere normert. Dette er en forutsetning for egen planlegging, og nødvendig for å kunne dokumentere at programmet oppfylle kravet om 60 ECTS-poeng for godkjenning innen EuroPsy. Det er rimelig og nyttig at en del av praksiselementer inngår i emner som også omfatter ulike undervisningsformer, men en rimelig normering av omfanget av praksis er likevel på sin plass.
- 3) Det fremgår ikke tydelig av studieplanen om opplæring gjennom praksis starter i 3. semester eller i 5. semester. Vi er av den oppfatning at studentene først i 5. semester vil ha tilstrekkelig grunnlag for å utøve reelle psykologoppgaver under veiledning. Semestrene før dette bør i rimelig monn inneholde øvelser, både som observasjoner og i andre former.
- 4) Internklinikkene tilbyr det praksiselement som i størst utstrekning bidrar til integrasjon mellom praktisk utøvelse og teoretisk refleksjon. Her får studentene anledning til faglig fordypning, kompetanseutvikling og identifikasjon med psykologrollen. Det er en forutsetning at klinikkene forblir interne, tilbyr egnede lokaler og fasiliteter, og utnytter studentgruppene som løpende arbeidsfellesskap i behandlingsarbeidet med klienter.
- 5) Fakultetet har bygget opp en ordning for praksis innen *PROPSY315 – Samfunnspsykologi*. Dette er en ambisiøs satsing, og det er viktig at arbeidet følges opp med løpende evalueringer og nødvendige justeringer. Dette gjelder valg av praksissteder, kontakt med veiledere og utvikling av oppgavetyper. Det er oppløftende at fakultetet legger vekt på at arbeidsproduktene skal ha høy kvalitet og relevans for både studentene og oppdragsgiverne ved praksisstedene.

- 6) Det er grunn til å vurdere om eksternpraksis kan integreres bedre med andre emner i studieforløpet. Vi deler den oppfatning at eksternpraksis bør komme etter internpraksis. Det er noen praktiske fordeler med at enkelte studenter kan forlate studiestedet og skaffe seg praksisplasser andre steder. Likevel vil vi peke på at det kan få uheldige konsekvenser om eksternpraksisen fremstår som «løsrevet» fra resten av studiet. Derfor oppfordrer vi til en vurdering av om slik praksis kan ha et noe mindre omfang per uke, og i stedet strekke seg over et lengre tidsrom. Dersom praksisen omfattet fire ukentlige arbeidsdager, kunne den kombineres med relevante undervisningstilbud og delvis foregå parallelt med arbeidet med hovedoppgaven.
- 7) Til slutt vil vi anbefale at studentene helt fra starten av møter enda tydeligere forventninger om at de selv har et ansvar for å være forberedt til arbeidsoppgaver de skal påta seg. Dette omfatter også egenansvar for hvordan resultatet av arbeidet kan brukes og en utvidet forståelse av den sammenheng som utføring av egne oppgaver inngår i.

Oslo, 7. juni 2017

Hanne Haavind
professor emerita

Kjetil Sundet
professor

VEDLEGG 1: Til stede på møter med programsensorene 15. februar 2017

Møte med de som er ansvarlig for undervisningsopplegg som omfatter praksis, og de som står for drift og gjennomføring av praksiselementer:

Det psykologiske fakultet

Merete Hoddevik, førstekonsulent

Trine Pernille Klokkerud, seniorkonsulent

Institutt for biologisk og medisinsk psykologi

Jeanette Lidal, førstekonsulent

Institutt for klinisk psykologi

Per-Einar Binder (instituttleder), professor

Cecilie Schou Andreassen, professor

Kjersti Arefjord, førsteamanuensis

Ingrid Dundas, førsteamanuensis

Elisabeth Flo, førsteamanuensis

Helge Molde, førsteamanuensis

Elisabeth Schanche, førsteamanuensis

Dagfinn Winje, førsteamanuensis

Roar Solholm, universitetslektor

Vivien Aamodt, førstekonsulent

Institutt for samfunnspsykologi

Norman Anderssen (instituttleder), professor

Siegward Beller, førsteamanuensis

Marina Hirnstein, førsteamanuensis

Camilla Løvvik, førsteamanuensis

Møte med representanter for studentene:

Sigrud Gilje, stud.psychol. (kull 92: 8. semester)

Ivar Fredrik Mølmen, stud.psychol. (kull 91: 9. semester)

Monica Strøm, stud.psychol. (kull 93: 7. semester)